

معلم مشاور

فاطمه عبداللهی نیا، دبیر

شاخص‌ترین نقش معلم، نقش آموزشی اوست. اما با عنایت به تأثیرهای آشکار و پنهان شخصیت معلم در کلاس، او در عمل نقش‌های دیگری نیز ایفا می‌کند. این موضوع یکی از مباحث مهم تربیتی است که در کتاب‌های آموزشی و روان‌شناسی تربیتی بدان توجه شده است. جالب است بدانید، در ایران، توجه به نقش‌های گوناگون معلم در تعلیم و تربیت سابقه‌ای دیرینه دارد و در مکتب‌خانه‌ها و حوزه‌های علمیه، برای معلم و استاد، علاوه بر نقش آموزشی، نقش‌های اخلاقی و هدایتی نیز قائل می‌شدند. اما امروزه، برخلاف گذشته، توجه به این نقش‌های معلم کاهش یافته است. در هر حال معلم می‌تواند نقش‌های متعددی ایفا کند؛ از جمله می‌تواند متخصص آموزشی، محرک، مدیر، رهبر، مشاور و مهندس محیط و سرمشق باشد.

به دانش‌آموز و والدین او گزارش پیشرفت بدهید. در جلسات اولیا شرکت کنید. با آنان به تبادل نظر بپردازید و سعی کنید مشکلات دانش‌آموزان را تشخیص دهید. همهٔ این فعالیت‌ها می‌توانند ماهیت مشاوره‌ای داشته باشند و کاری تخصصی به حساب آیند. مواردی از این فعالیت‌ها هم هستند که هنوز در مدرسه‌های ما چندان جا نیفتاده‌اند؛ مثل مصاحبه با دانش‌آموزان و والدین آن‌ها، دیدار آنان در خانه، اجرا و تفسیر آزمون‌های سادهٔ روان‌شناختی.

را با خطر جدی روبه‌رو کند. گفتیم که مشاوره موضوعی انسانی است و می‌تواند ارتباطات انسانی را تسهیل کند. فنون مشاوره، راهکارهای علمی این ارتباطات محسوب می‌شوند. مثلاً یک مشاور باید یاد بگیرد. مشاهده‌گر خوبی باشد، خوب گوش بدهد، به‌موقع سکوت کند، در زمان مناسب تشویق کند و ... این فنون نه تنها در ایفای نقش مشاوره‌ای، بلکه در سایر زمینه‌ها نیز به معلم کمک خواهند کرد. به‌عنوان معلم، باید در زمان‌های لازم

برای آنکه معلم بتواند نقش مشاوره‌ای داشته باشد، لازم است از این سه ویژگی برخوردار باشد: صلاحیت‌های مشاوره‌ای؛ کاربرد فنون مشاوره؛ مهارت‌های مشاوره. البته این موضوع تنها به معلم اختصاص ندارد. هر کس که به حوزهٔ مشاوره وارد می‌شود، باید از حداقل صلاحیت‌های مشاوره‌ای برخوردار باشد تا خود و دیگران را دچار مشکل نسازد. مشاوره موضوعی انسانی است و ماهیتی انسان‌دوستانه دارد. اما ناشی‌گری و ناکارآمدی افراد در مشاوره، می‌تواند ویژگی انسان‌دوستانهٔ آن

معلم در نقش مشاور باید:

- مشاهده‌گر و نسبت به رفتار دانش‌آموزان حساس باشد؛
- بداند چه وقت دانش‌آموزانش به متخصص بهداشت روانی نیاز دارند؛
- مسائل عاطفی دانش‌آموزانش را بشناسد؛
- بتواند از دانش‌آموزانش در زمینه‌های هوش، تحصیل و رغبت‌ها آزمون بگیرد و نتیجه را برای آنان توضیح دهد و تفسیر کند؛
- احساسات والدین دانش‌آموزان را درک کند؛
- معیارهای جامعه خود را بشناسد؛
- نیازهای سایر معلمان را دریابد.
در یک جمع‌بندی ساده، نقش مشاوره‌ای معلم را می‌توان چنین بیان کرد: معلم به‌صورت آگاهانه و با استفاده از اصول و فنون مشاوره‌ای می‌تواند دانش‌آموزان خود را به‌خوبی بشناسد، با آن‌ها ارتباط سازنده و مؤثر برقرار کند، شناختی مقدماتی از مشکلات آنان به‌دست آورد و در مراحل بعدی آن‌ها را به متخصصان مربوط ارجاع دهد. علاوه بر این‌ها، والدین را هدایت و راهنمایی کند و در نهایت برای ایجاد جو مطلوب در مدرسه بکوشد.

معلم کلید حل مشکلات و مهم‌ترین متخصص در محیط مدرسه است. پشتیبانی و مشارکت معلم در هر نوع برنامه‌ای که به دانش‌آموزان مربوط شود، حیاتی است. برنامه مشاوره مدرسه نیز از این قاعده مستثنا نیست. بنابراین، لازم است نقش و عمل معلم در برنامه مشاوره بررسی شود و با توجه به تفاوت‌های احتمالی این نقش در سطوح گوناگون آموزشی و محیط‌های متفاوت آموزشی، به رسمیت شناخته شود.

با وجود اهمیت نقش معلمان در برنامه مشاوره مدرسه‌ها، شواهدی وجود دارد که نشان می‌دهد در بسیاری از مدرسه‌ها، درگیر شدن معلم در برنامه مشاوره، هنوز هم تصادفی است. بسیاری از معلمان از هدف‌های برنامه مشاوره مدرسه خودشان چندان مطمئن نیستند و تقریباً احساسات

معلم کلید حل مشکلات و مهم‌ترین متخصص در محیط مدرسه است. پشتیبانی و مشارکت معلم در هر نوع برنامه‌ای که به دانش‌آموزان مربوط شود، حیاتی است

به رقابت با هم و می‌داریم، تفاوت‌های فردی آن‌ها را نادیده گرفته‌ایم. نمونه دیگر، به نوع نگرش ما به رفتار انسان‌ها مربوط می‌شود. در موقعیت‌های متفاوت، رفتار افراد را نشانه شخصیت آن‌ها قلمداد می‌کنیم و حکم به بد و خوب بودن آن‌ها می‌دهیم.

ورود به حوزه روان‌شناسی کمال به نفع همه است و می‌تواند افق‌های جدید و وسیعی را به روی آدمی بگشاید. منابع زیادی در این‌باره وجود دارند. کافی است کمی حوصله به خرج دهید. بهترین، کامل‌ترین و عالی‌ترین کتاب روان‌شناسی سلامت و کمال در اختیار خود ماست؛ قرآن کریم.

بعضی از تیپ‌های شخصیتی برای مشاوره مستعدتر از بقیه هستند. از این جنبه می‌توان شخصیت افراد را به دو دسته کلی تقسیم کرد: «انسان‌های اضطراب‌آفرین؛ انسان‌های آرامش‌بخش.»

به‌طور حتم، قابلیت‌های این دو دسته برای مشاوره متفاوت هستند.

با عنایت به ویژگی‌های فرهنگی جامعه ما، لازم است هر گونه فعالیت مشاوره‌ای با هماهنگی مدیر و مجموعه عوامل مدرسه صورت گیرد. در موارد بسیاری، از حسن نیت معلمان در این زمینه سوءاستفاده شده و این موضوع انعکاس نامناسبی هم پیدا کرده است. مشاوره هم مانند هر فعالیت دیگری محدود و محدودیت‌هایی دارد. نه معلم و نه حتی مشاور رسمی، نمی‌توانند در هر موضوعی وارد شوند. توانایی علمی و تخصصی آن‌ها از یک طرف و حیطه وظایفشان از طرف دیگر، تعیین‌کننده محدودیت دخالت آن‌هاست. معلم زن برای خود محدودیت‌هایی دارد. به همین ترتیب معلم مرد نیز باید محدودیت‌های خود را بداند.

منابع

۱. شعاری‌نژاد، علی‌اکبر (۱۳۷۵). مبانی روان‌شناختی تربیت. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی. تهران.
۲. شفیع‌آبادی، عبدالله (۱۳۶۹). فنون تربیت کودک. چهر. تهران.

می‌کنند از آن دور و بی‌خبرند.

علاوه بر آن، دخالت مستقیم معلم در مسائل مشاوره‌ای دانش‌آموزان هم در اکثر موارد پیش‌بینی نشده است، مگر اینکه برای دانش‌آموزی اتفاقی بیفتد تا متوجه شویم او با چه مشکلاتی مواجه است.

ضروری است که مدرسه (با رهبری مدیر) و معلم، در کنار سایر مسائل آموزشی، برنامه‌هایی هم برای مشاوره دانش‌آموزان طراحی و اجرا کند.

آشنایی با روان‌شناسی رشد

نه‌تنها آشنایی با روان‌شناسی رشد، بلکه تسلط بر آن، پیش‌نیاز هر فعالیت تربیتی است. مدیر، معلم، مشاور، پدر، مادر و هرکسی که به‌نوعی متولی تربیت انسان است، باید روان‌شناسی بدانند. رفتار ما با دانش‌آموزان بیشتر بر تجربه‌های شخصی و اصطلاحاً به‌دست آوردن قلق‌ها مبتنی است. این امر شاید لازم باشد، ولی به‌طور حتم کافی نیست. باید بسیار بیشتر از آنچه به شناخت کتاب، ابزارهای آموزشی و سایر مسائل مربوط به آن‌ها اهمیت می‌دهیم، به شناخت انسان بها بدهیم و این شناخت از طریق روان‌شناسی رشد میسر است.

تلقی اکثر افراد از تفاوت‌های فردی اشخاص بسیار سطحی و ساده‌نگارانه است. همه ادعا می‌کنند وجود تفاوت‌های فردی بین انسان‌ها را قبول دارند، ولی شواهد و دلایل زیادی برای رد این ادعا وجود دارد. نمونه بارز آن، ترغیب و واداشتن افراد به رقابت با یکدیگر است. مبنای رقابت را مقایسه تشکیل می‌دهد. در واقع، وقتی افراد را